

חזון ומציאות על הרצוי, המצוי ומה שביניהם

פתיחה

תכלית הבריאה כולה והנבראים כולם היא לדבוק בה' וברצונו. המבוקש מן העולם הוא שיזדכך ויתעלה מן השפלות שבה הוא נמצא וידבק בה', לָאור באור פני מלך. וכפי שאנו מתפללים בכל יום בתפילת "עלינו לשבח": "ועל כן נקוה לך ה' אלהינו לראות מהרה בתפארת עוזך... כיירו וידעו כל יושבי תבל כי לך תכרע כל ברך, תשבע כל לשון... ביום ההוא יהיה ה' אחד, ושמו אחד". אלו רחשי ליבו של כל יהודי, וכפי שהם מבוטאים בצורה בהירה וסדורה בתפילות הימים הנוראים: "וידע כל פעול כי אתה פעלתו, ויבין כל יצור כי אתה יצרתו, ויאמר כל אשר נשמה באפו: ה' אלהי ישראל מלך, ומלכותו בכל משלה".

אולם, פער רב ישנו בין החזון העליון הזה לבין המציאות שבה אנו נמצאים. החיים החומריים מפריעים ומעכבים אותנו מלהגשים בעולם המעשה שאיפות קודש אלו. ממה נובע עיכוב זה? "מקורו של העיכוב הראשון הוא בפער הטבעי הקיים בין חזון למציאות, בין אידיאה רוחנית נשגבה – למציאות החומרית הירודה" (מו"ר הרב דרוקמן זצ"ל¹, ביאורים ל"הקדמה לשבת הארץ", עמ' 159).

כלומר, קיים מרחק טבעי בין האידאות והחזון הגדול לבין החיים העולמיים הרגילים שבהם אנו נתונים. לפני בריאת העולם היה הכול מאוחד עם רצון ה', אולם, בעת הבריאה נפרדו הברואים מרצון ה', ירד

---

¹ מעתה, כל מקום שיוזכר "מו"ר זצ"ל" הכוונה היא לרב דרוקמן.

העולם, וכביכול התרחק מריבוננו, מה שיוצר בעולם אפשרות של קיום רצונות שלא תמיד קשובים לרצון ה'².

אולם, מעכב נוסף ישנו בחיבור בין החזון למציאות: "העיכוב בהופעת החזון אינו נובע רק מהקושי של העולם החומרי להכיל את מלוא גדלו של החזון – אלא גם מההתנגדות הטבעית של המציאות החומרית למציאות הרוחנית" (שם).

בהמשך הדברים מסביר ומרחיב מו"ר זצ"ל את דבריו. חיי החול שבהם אנו נתונים מתמקדים בהישגים חומריים אלו ואחרים. רוב בני האדם מקדישים את מרב זמנם ומרצם למלחמת החיים ולעמל העבודה. חיים כאלה מפריעים לצד האידיאלי לבוא לידי ביטוי. הצד האידיאלי אינו תורם לאדם במימוש הישגיו החומריים, ולכן נוטה האדם לנטוש ולהתעלם מצדדים אידיאליים אלו.

נוסף על כך, מלחמת החיים עצמה עשויה להעמיד את האדם בפני "עימות" עם ערכי החזון. החזון שואף לערכים של הטבה לכול, לחסד ואמת, ואילו ככל שהאדם נתון יותר בתוך מלחמת החיים, עלול הוא לוותר על ערכים אלו כדי לאפשר לעצמו רמה מסוימת של שרידות ב"מלחמה" זו.

באידיאל יש אפוא שאיפה לגדלות, ואילו העולם הזה מלא בהתעסקות בקטנות ובקטנוניות.

לשם מה נצרך החיבור לעולם החומר?

כאן עלינו להבין שתי נקודות:

---

² עיין בדברי הרמח"ל ב"קל"ח פתחי חכמה" (קלא) ובדברי מרן הרב זצ"ל ב"אורות התשובה" (יא, ד).

ראשית, אם חיי החול עלולים להרחיק אותנו מריבונו של עולם, מדוע שלא נתרחק מהם? נתנזר מן המציאות החומרית, וכך ניצל מן הסכנות שבה.

דבר נוסף, מדוע ברא ה' את העולם בצורה כזאת, המאפשרת ריחוק ומעין "ניתוק" מרצונו?

קודם כול יש להבין, שמכיוון שברא אותנו ה' שייכים ומחוברים למציאות החומרית הזאת, אין מן העניין להתנתק ממנה, הניתוק ממנה הוא הוא ההתעלמות מרצון ה'.

אולם, עדיין עלינו לנסות ולהבין מדוע זהו רצון ה'? מהי מטרת העיסוק בעולם הזה, אף שהוא מרחיק אותנו מעבודת הבורא?

מרן הרב זצ"ל, במאמרו: "למהלך האידאות בישראל" (פרק ב) חושף בפנינו מעט מן המבוקש האלוהי בחיבור של עם ישראל לעולם החומר. נביא את הדברים עם הסברו של מו"ר זצ"ל בשיעוריו על מאמר זה (מתוך שכתוב הקלטה).

ראשית עלינו להבין מה הבשורה של עם ישראל לעולם, מה הציפייה מעם ישראל, ומה התפקיד שהוא שואף למלא בעולם:

"בראשית מטעו של העם הזה, אשר ידע לקרוא בשם הרעיון האלהי הברור והטהור בעת השלטון הכביר של האליליות בטומאתה פראותה" (לשון הרב זצ"ל) – עם הופעת עם ישראל בעולם, בראשית הנטיעה של העם הזה, כבר בימי אברהם אבינו... "נתגלתה השאיפה להקים צבור אנושי גדול אשר ישמור את דרך ד' לעשות צדקה ומשפט" (שם). זה נאמר על אברהם אבינו (בראשית יח, יט): "כִּי יִדְעֶתְנוּ לְמַעַן אֲשֶׁר יִצְנֶה אֶת בְּנָיו וְאֶת בֵּיתוֹ אַחֲרָיו, וְשָׁמְרוּ דְרָדְךָ ה', לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט".

"זוהי השאיפה" (לשון הרב זצ"ל) – השאיפה להקים כוח ציבורי גדול, כאמור, שיעשה את דרך ה', לעשות צדקה ומשפט... לשאיפה הזאת יש ערך כלל עולמי כללי, להציל את העולם ומלואו, ולהצמיח את האנושות כולה.

כעת מסביר הרב איך בפועל אמורה שאיפה זו להתממש :

"למלואה של שאיפה זו צריך דוקא שצבור זה יהיה בעל מדינה פוליטית וסוציאלית וכסא ממלכה לאומית, ברום התרבות האנושית, "עם חכם ונבון וגוי גדול", והאידיאה האלהית המוחלטת מושלת שמה ומחיה את העם ואת הארץ במאור חייה" (שם). כדי שהשאיפה הנ"ל תתקיים, שעם ישראל אכן ישפיע על העולם כולו ויביא לו את הערך האמיתי, את דרך החיים האמיתית, לשם כך יש צורך שעם ישראל יהיה עם ריבוני בארצו, שיהיה בעל מדינה...

לכאורה, אם עם ישראל צריך להשפיע על כל העולם כולו, היה אולי יותר נכון שהוא יסתובב בכל העולם כולו וישפיע על העולם כולו... כך אומר ההגיון...

עם ישראל במדינות אחרות יכול להיות רוחני, ולא להתעסק בחומר, אבל במדינה שלו הוא חייב להתעסק בכלל צדדי החיים, גם אלו החומריים. המדינה מוכיחה שהקדושה שייכת לכולם. לא רק למיוחסים ואנשי רוח, אלא לאנשים שעוסקים בכל תחומי החיים... זה מוכיח שהכל בנוי על יסוד הקדושה. הכל משמש את הקדושה.

העם כולו, על כל חלקיו, רבדיו ונטיותיו – משמש את הקודש ומגלה את האמת האלוהית בעולם... רק מדינה מוכיחה, כי במדינה חייב להיות הכל – אנשי רוח, ואנשי

חומר, וסנדלר ובנאי... ואם כולם חיים חיי קודש, סימן שהקדושה שייכת לכולם, גם ליחידים.

כלומר, ניתוק מעולם החומר הוא בריחה מהייעוד שלנו בעולם, ולכן לא שייך כלל להתנזר ולהיבדל מהעולם הזה. זו גם התשובה למה נברא העולם בצורה כזאת: אומנם יש בזה מן הסכנה בעצם הריחוק מרצון ה', אולם, רק כך יוכל להגיע העולם לייעודו בעילוי החיים כולם לקודש ולעבודת ה'.

אלא שעדיין עלינו להבין: אם כך רצון ה' – מדוע מראש לא נברא העולם בצורה כזאת שכל חיי החומר מחוברים גם הם לקודש? מסביר זאת מו"ר זצ"ל (ביאורים ל"חזון הצמחונות והשלום", עמ' 93):

למציאות זו אין בינתיים יכולת קיום למעשה, מפני שהאנושות טרם התקדמה דיה לחיות אותה. כדי להתאים את עצמה למציאות האידיאלית, האנושות זקוקה לאלפי שנות חינוך של תורה, ורק כשיושלם התהליך החינוכי, תופיע המציאות האידיאלית...³

כלומר, יש צורך בתהליך ארוך כדי להביא את העולם למצב של הבשלה והתאמה עם האידיאלים האלה. זו עבודת החינוך – להורות את הדרך, לסמן מהו מחוז החפץ. רצון ה' הוא שהאדם יעבוד על הדברים ויקנה אותם הוא בעצמו, שכן, כך יהיה החזון מוטמע בו היטב, וכך המדרגות שאליהן יגיע האדם יהיו על ידי עבודתו, ולא בבחינת "נהמא דכיסופא"⁴.

---

³ עיין עוד באורות הקודש ב, התעלות העולם, י.

⁴ הדברים האלה קשורים מאוד לסוגיה עמוקה ורחבה אחרת, שלא נדון בה כעת, והיא סוגיית ה"קמעא קמעא", שגם בה הרבה מו"ר זצ"ל לעסוק. הצורך ההכרחי בתהליכיות וב"קמעא קמעא" נובע מהצורך להבשיל את התהליכים אלה בתוכנו ולבנות באומה כולה את הקומות היסודיות הנדרשות. עיין בזה בספרו של הרב: קמעא קמעא, וכן בספרו בחיל וברוח, עמ' 290.

נסכם מה שראינו עד כה: בריאת העולם יצרה מעין ריחוק בין הבורא לנבראים. העולם נברא בצורה כזאת כדי שעם ישראל יראה לכל העולם כיצד אפשר לרומם את כל החיים כולם לקודש ולעבודת ה', וכיצד גם אדם חומרי ומחובר לעולם הזה, יכול הוא להיות מחובר לקודש. בשביל לממש שאיפה עליונה זו, על העולם לעבור תהליך ארוך שבו יקנה בעצמו את היכולת לחיות בצורה כזאת.

חזון – נגלה ונכסה

לפי מה שלמדנו עד עכשיו, היה ראוי שהחזון והאידיאל לא יתגלו אלא בשעה שנהיה ראויים להם. ראוי היה שייברא העולם בהתאמה למצבו העכשווי ולתהליך שהוא אמור לעבור, ולא תתגלה בבריאתו שום זיקה לאידיאל. אולם, אם נתבונן במהלך בריאת העולם נראה שלא כך היה הסדר, אלא אידיאלים רבים התגלו בעת הבריאה וחזרו ונעלמו מן העין לאחר זמן. הבה נתבונן בכמה דוגמאות לכך, ולאחר מכן ננסה להתחקות אחרי מטרת הדבר על פי דבריו של מו"ר זצ"ל.

א. **הרחמים והדין** – התורה פותחת במילים (בראשית א, א): "בְּרָאֵשׁוּת בְּרָא אֱלֹהִים...". ולאחר פירוט הבריאה כתוב (שם ב, ד): "אֱלֹהִים תּוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ בְּהַבְרָאָה, בְּיוֹם עֲשׂוֹת ה' אֱלֹהִים אָרֶץ וְשָׁמַיִם". באיזה שם ברא ה' את עולמו – "אלהים" – או: "ה' אלהים"?

רש"י על אתר מסביר על פי דברי המדרש שמתחילה ברא ה' את העולם במידת הדין, שם אלהים, ולאחר מכן ראה שאין העולם מסוגל להתקיים כך ושיתף עם הדין את מידת הרחמים: "ה' אלהים".

הדבר מעורר תמיהה: וכי הקדוש ברוך הוא לא ידע שהעולם לא יהיה מסוגל לעמוד בדין הקשה שבו נברא? מדוע לא ברא ה' מתחילה את העולם בצורה שיוכל להתקיים?

ב. השכחת התורה מהנולד – חז"ל (נידה ל, ב) מגלים לנו שבסדר יצירת העובר מלמדים אותו את כל התורה כולה, וברגע שיוצא לאוויר העולם, בא מלאך ומשכיח ממנו את כל התורה.

הדבר אינו מובן! אם אתה רוצה שהתינוק ידע את כל התורה – למה להשכיח אותה ממנו? ואם רצונך שהתינוק לא ידע את התורה בהיוולדו – למה "לטרוח" וללמדו את כל התורה בעודו במעי אימו?

בדוגמאות אלו, ובעוד דוגמאות שלא הבאנו⁵, אנו רואים שהקדוש ברוך הוא ברא את העולם באופן מסוים, ולאחר מכן שינה כביכול את הבריאה לצורתה הנוכחית. מדוע כל זה קורה?

מסביר מו"ר זצ"ל (ביאורים ל"חזון הצמחוונות והשלום", עמ' 93):

הקדוש ברוך הוא מציג לנו בראשית הדרך את המציאות האידיאלית כדי ללמדנו מהי המציאות שעלינו לשאוף אליה, ולקראתה עלינו להתחנך. אנו רואים כבר מהתחלה מה ייעודו הסופי של העולם, אף שאנו עוד רחוקים ממנו הרבה.

נוסף על כך, כאשר המציאות האידיאלית מופיעה בעולם, אנו יודעים שהיא באמת אפשרית בעולם הזה ושייכת לו. אילולי כן, היינו עלולים לטעות שלמדרגה הזאת אין כל קשר למציאות שלנו, ואין כל סיכוי שנגיע אליה – וממילא חבל להתאמץ ולשאוף אליה...

התכלית היא שהעולם יונהג במידת הדין בלבד, השאיפה היא שהאדם יהיה מחובר לתורה כולה ולשלל מרחביה. לכן גילה הקדוש ברוך הוא

---

⁵ לדוגמאות נוספות עיין בדברי מו"ר זצ"ל בספרו "חזון הצמחוונות והשלום", עמ' 97-93. ועיין עוד בדברי הגרי"ם חרל"פ בספר מי מרום, ו (שערי ארץ ישראל, לא).

בתחילת הבריאה את המצב האידיאלי, ואחר כך "תיקן" את הבריאה והתאים אותה למצב שאנו נמצאים בו כעת.

מטרתה של הופעת המציאות בסדר כזה הוא להבהיר לנו מהו האידיאל, לאן מכוונת שאיפתנו, ושאנו מסוגלים לממשה. אכן, העולם צריך זמן, חינוך והשקעת מאמצים, כדי להגיע למציאות זו למעשה.

חזון או מציאות?

על פי מה שראינו עד כה, ישנו אידיאל שכעת העולם רחוק ממנו, אולם לשם צריך העולם לצעוד, לשם עליו לכוון את עצמו, ולאור שאיפה זו לחיות את חייו.

כל זה טוב ויפה ברמת הרעיון, אולם בפועל, איך האדם חי? אם ינסה לחיות לפי החזון, עלול הוא להיתקל בחוסר התאמה והבשלה לחזון המבוקש, מה שיביא בדרך כלל לייאוש, לאחר שיראה האדם כמה רחוק הוא ממנו. וגם אם אותו אחד יהיה מן היחידים המסוגלים לחיות לאור החזון כבר עכשיו, ודאי אין זו הדרכה לרבים.

לאידך גיסא, אם ינהל האדם את כל חייו רק לפי המציאות הנשקפת לו בעיניו, עלול הוא למצוא את עצמו שלא התקרב כלל לחזון הנכסף, ולעיתים אף להפך – התרחק הוא ממנו והוסיף לשקוע בנמיכות העולם הזה, שכן: "המציאות, אין לה כנפים מהירים כאלה אשר לחזיון" (מרום הרב זצ"ל, אורות התחיה, ג). אם כך, אילו חיים יחיה האדם – חי חזון או חי מעש? חיי אידיאל או חיי מציאות?

התשובה שאפשר להציע היא שעל האדם לחיות חיי מציאות לאור החזון⁶. כאמור, אין ביכולת האדם לחיות את החזון, ואיננו מעוניינים שיחיה רק את המציאות. לכן הדרך להתמודד עם הפער היא לחיות את

---

⁶ בעניין זה, עיין ב"מי מרום", יח (ערך גדלות).

המציאות לאור החזון. כלומר, להתנהל במציאות כפי שיש להתנהל עם המציאות בלי ערבוב החזון בה כשזה לא מתאים, אולם, להישאר עם הקשבה, חיבור ושייכות לחזון, ויישומו במציאות כפי המתאים והבשל. במילים אחרות, אפשר לומר שזוהי קריאת ה"הנני" שקרא מו"ר זצ"ל, כהמשך לקריאות ה"הנני" שקראו אבותינו.

"הנני" – מציאות לאור החזון

הבה נתבונן מעט בפרשיית ה"הנני" של משה רבנו (שמות ג, א-ה).

הולך משה במדבר ורואה לנגד עיניו מחזה לא ייאמן: סנה בוער ולא נאכל. סר הוא לראות את המחזה הגדול הנראה לו. רואה ה' יתברך כי סר לראות וקורא אליו: "משה משה". משה רבנו מבחין בקריאה ומשיב: "הנני".

את הביטוי הזה אנו מכירים כבר מאבינו, אב למאמינים, אברהם אבינו, שקרא גם הוא קריאת "הנני" בעולם, ואמרו לנו חז"ל שמשמעותה העמוקה של אמירה קריאה זו היא נכונות לכל משימה שהיא, גדולה וקטנה, חשובה ופחותת ערך, מסוכנת ובטוחה כאחת. נכונות עמוקה לשמיעה אל דבר ה' ורצונו, ופעולה למען הופעתם.

לכאורה, דבר פלא הוא שאחר קריאת משה "הנני", הוא הולך ומתווכח בביכול עם ריבונו של עולם במשך שבעה ימים. וכי מה הועילה קריאת ה"הנני" שלך – אם לאחריה אתה מתמקח על מימושה?

אלא, ה"הנני" מבטא שייכות וחיבור למשימה – זה ודאי קיים. ומתוך נאמנות ושייכות זו לשליחות, בא משה רבנו ומברר, אולי יש ראוי ממנו למשימה זו, וכן הלאה, עכשיו צריך לבדוק אם זה מסתדר עם המציאות עצמה, כשכל זה נובע בעקבות ומתוך קריאת ה"הנני" המבטאת שייכות וחיבור למשימה ולשליחות.

קריאת ה"הנני" אינה מבטאת ביטול גמור ומימוש עיוור של אידיאל או ערך מסוים, אלא מבטאת נכונות, שייכות וקישור לאידיאל הזה. כעת יש לברר איך והאם אפשר לבצעו במציאות, ואולי באמת על האדם לעבור עוד תהליך של מוכנות, של הבשלה, כדי לפעול את הקריאה זו במציאות.⁷ דוגמאות אינספור יש לגישה הזאת בחייו של מו"ר זצ"ל, נביא כמה מהן.

דוגמה קטנה לזה: ידוע הדבר שכל מי שהיה מתקשר לבקש שיעור ממו"ר זצ"ל, נענה מייד בחיוב, ולאחר מכן נאמר לו שיש לבדוק ביומן אם הדבר מתאפשר. למה היה צריך הרב לענות כך? לכאורה היה עליו לענות: "אבדוק ביומן", ורק לאחר בירור שאפשר להיענות לבקשה, היה לו להשיב בחיוב לשואל. אלא שתשובה זו באה מתוך חיי השליחות המופלאים של הרב. צריך להעביר שיעור? הנני! ודאי! אני שייך להופעת התורה בישראל, אני מחובר לזיכוי הרבים. כעת יש לוודא שבאופן מעשי אפשר ליישם את הערך הגדול הזה בפועל.

דוגמה נוספת הקשורה לדברים כלליים יותר: נערך דיון לגבי גיוס בנות דתיות לשירות בצה"ל, וכולם יצאו נגד הדבר בחריפות, וגם מו"ר זצ"ל התנגד לכך. אולם, היה מי שאמר, שבת שהחליטה ללכת נגד דעת תורה ולהתגייס – שתסדר עם הבעיות שיצרה לעצמה. לא זו הייתה דרכו של מו"ר זצ"ל. הוא אומנם התנגד לגיוס בנות לצה"ל, אולם, אם הייתה בת שהתגייסה, לאחר מעשה, ניסה הרב לעזור לה ולסייע ככל האפשר.⁸

גם כאן אנו רואים את אותו איזון מופלא בין החזון למציאות. אומנם ביחס לחזון דעתו הייתה אחת, אולם, אם המציאות, אף שאינה תואמת

---

⁷ מובן שעצם השייכות וההקשבה אל האידיאל והערך העליון מנפות משיקוליו של האדם מניעות נמוכות, רדודות או אנוכיות למימוש השליחות, והן מסיטות את הדיון לשאלה האם באמת הדבר נכון ומתאפשר במציאות הנוכחית.

⁸ עיין עוד בסוגיה זו בספר מענה חיים א (עמ' 81-88).

לחזון, מחייבת התייחסות מיוחדת, יש להתייחס למציאות כפי שהיא לפנינו.

נסיים בדוגמה מתבקשת לדבר הזה – היחס לתנועת "בני עקיבא".
נשאל מו"ר זצ"ל (ואשיבה, עמ' 23): "הרב תומך בתנועת הנוער 'בני עקיבא', ושותף מרכזי בהובלתה שנים. כידוע, תנועת 'בני עקיבא' פועלת בכלל במסגרת מעורבת – בנים ובנות יחדיו. האם העירוב הזה הוא לכתחילה או בדיעבד?".

מו"ר זצ"ל מסביר באורך את חשיבותה וערכה של התנועה ואת הצורך במבנה שבו היא קיימת היום, לקראת סוף הדברים הוא כותב:

החינוך שלנו הוא לשלמות. אנו שואפים לשלמות מכל הבחינות: בין אדם למקום, בין אדם לחברו, ובין אדם לעמו לארצו ולמדינתו. תורה שלמה ולא פשרנות! ...איננו מקדשים את הפשרה, חלילה, אלא רק משתמשים בה בלית ברירה, למען מטרות גדולות, מתוך שאיפה לייתר את הפשרה בעתיד...

בני התנועה צריכים להכיר כי העירוב איננו אידיאלי, ועם זאת, להבין כי הבחירה איננה מתוך פשרנות וזלזול בערכי התורה, חלילה, כי אם מתוך מגמה קדושה להתעלות ולהתקדמות ברוחניות ובעבודת ה' במציאות הנוכחית.

יהי רצון שנזכה להאדיר ולאמץ את החזון ואת הרצון ולהיות שייכים אליו, לצד הכרת מקומנו, מקום עמנו ומדינתנו, ונזכה לגאולה שלמה בקרוב.